

До спеціалізованої вченої ради Д 26.007.05
в Національній академії внутрішніх справ
ДП 680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

Відгук

офіційного опонента на дисертацію **Сухомлин Юлії Володимирівни** «Подання, розгляд і вирішення клопотань учасників кримінального провадження на стадії досудового розслідування», яка подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 - кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження. Автор, аналізуючи зміни до чинного КПК України, які останнім часом торкнулися процедури заявлення, розгляду та вирішення клопотань, справедливо констатує, що з боку законодавця це можна розглядати: як спробу надання учасникам кримінального провадження все більшої «процесуальної свободи» та прагнення підвищити змагальність вітчизняного кримінального процесу, підвищити правову активність осіб, які залучені до нього. Необхідність проведення цього дослідження також пов'язується з відомою тенденцією - збільшенням ефективності використання рішень ЄСПЛ при обґрунтуванні та прийнятті певних процесуальних рішень (на стадії досудового розслідування).

Зокрема, автор виокремлює такі сфери, де стороною обвинувачення та слідчими суддями допускаються процесуальні порушення. Йдеться, зокрема, про застосування заходів забезпечення кримінального провадження; а також про надання дозволу на проведення слідчих (розшукових) дій та НС(Р)Д, забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства та ін. Саме там, вважає дисертантка склався, певний дисбаланс між фактичними процесуальними можливостями сторін.

Все це свідчить про актуальність теми обраного дослідження та її практичне значення; про нагальну необхідність проведення комплексного дослідження особливостей подання, розгляду і вирішення клопотань учасників кримінального провадження на стадії досудового розслідування..

Тому основною **метою**, яку поставила перед собою здобувачка, є отримання нових наукових результатів щодо подання, розгляду та вирішення клопотань учасниками кримінального провадження на стадії досудового розслідування.

Для досягнення цієї мети автором ставилися такі **завдання**: з'ясувати сучасний стан наукових досліджень інституту клопотань у кримінальному провадженні; розкрити поняття, сутність та значення клопотань у кримінальному провадженні та визначити загальні умови їх подання,

Вх. №		
“ 06 ”	05	20 19 р.
кількість аркушів:		
осн. док.	7	додаток —

розгляду та вирішення; охарактеризувати порядок подання, розгляду та вирішення клопотань про застосування та продовження окремих заходів забезпечення кримінального провадження; встановити особливості процесуального порядку подання та вирішення клопотань про застосування та зміну запобіжних заходів; визначити особливості подання, розгляду та вирішення клопотань про проведення слідчих (розшукових) дій; висвітлити процесуальний порядок та підстави подання, розгляду та вирішення клопотань про проведення НС(Р)Д; запропонувати пропозиції щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства та практики його застосування.

Об'єктом представленого дослідження є кримінальні процесуальні правовідносини, що виникають між учасниками кримінального провадження на стадії досудового розслідування щодо подання, розгляду та вирішення клопотань, а *предметом дослідження* – подання, розгляд і вирішення клопотань учасників кримінального провадження на стадії досудового розслідування.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом є в своїй більшості обґрунтованими і переконливими. При їх обґрунтуванні використане широке коло вітчизняних та зарубіжних наукових джерел (наукові статті науковців-процесуалістів, монографії, судова практика та ін.) та нормативних актів, перелік яких складає 308 найменувань

Теоретичною базою дисертаційного дослідження є положення загальної теорії права, кримінального процесуального права, теорії доказів, криміналістики та ін.

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні й аналітичні матеріали Національної поліції України, Генеральної прокуратури України, Державної судової адміністрації України за 2015-2018 рр; ухвали слідчих суддів із Єдиного державного реєстру судових рішень, дані опитування 231 слідчих НП України, 56 прокурорів, 63 суддів, а також 98 адвокатів з усіх областей України (окрім Закарпатської, Івано-Франківської, Донецької, Луганської областей та Автономної Республіки Крим).

Методологічним підґрунтям представленого наукового дослідження є сукупність філософських, загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, зокрема: діалектичний метод пізнання; історико-правовий; системний; формально-юридичний; анкетування; статистичний; моделювання та інші методи.

Використані методи, прийоми, теоретична та в цілому застосована методологія, дали можливість автору висвітлити тему в достатньо повному обсязі, вийти на нові рубежі дослідження проблем, сформулювати авторські висновки, положення, пропозиції та винести їх на публічний захист перед Спеціалізованою вченою радою.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших монографічних досліджень, у якому

комплексно висвітлено теоретичні положення та розроблено практичні рекомендації щодо удосконалення процесуального порядку подання, розгляду та вирішення клопотань учасників кримінального провадження на стадії досудового розслідування в умовах дії чинного КПК України.

У роботі сформульовано низку положень і висновків, які є новими в концептуальному плані та мають наукову новизну, зокрема:

вперше: виділено спеціальні ознаки інституту клопотань у досудовому кримінальному провадженні: передбачас визначену КПК України форму залежно від виду клопотання; має перспективну спрямованість (заявлення клопотання передбачає обов'язкове його вирішення по суті); має двосторонній, а в окремих випадках багатосторонній характер (ініціатор, з одного боку, і уповноважена особа (особи) – з іншого); є наслідком волевиявлення як посадової особи (слідчого, прокурора), так і особи, прав та законних інтересів якої воно стосується (підозрюваного, потерпілого, захисника та ін.); право на його законне і обґрунтоване вирішення гарантується правом на повторне звернення, а також правом на оскарження рішення про відмову в задоволенні клопотання;

– обґрунтовується доцільність визначення критеріїв допустимої повторності звернень з клопотанням у порядку ст. 220 КПК, що, на думку автора, є важливою складовою механізму реалізації права на заявлення клопотань, а саме: визнання у встановленому законом порядку незаконним рішення слідчого, прокурора з приводу попереднього заявленого клопотання; не встановлення окремих обставин в результаті попереднього вирішення клопотання по суті; виникнення нових обставин, що мають значення для кримінального провадження, які можна встановити шляхом проведення тієї ж процесуальної дії;

– сформовано наукову позицію, щодо розуміння загальних умов реалізації права на заявлення клопотань під час досудового розслідування, як обставин, з настанням яких законодавець пов'язує можливість звернення із клопотанням її ініціатора, розгляду та вирішення його по суті у передбаченому КПК порядку: наявність у особи відповідного процесуального статусу; компетентність органу, до якого звертається ініціатор клопотання; предмет клопотання; процесуальний порядок (форма) звернення, розгляду та вирішення клопотання.

Удосконалено: поняття клопотання у досудовому кримінальному провадженні, як визначеного КПК України офіційного звернення уповноважених суб'єктів, сторін або інших учасників кримінального провадження до інших уповноважених посадових осіб з проханням про вчинення конкретних процесуальних дій, утримання від їх вчинення, або про прийняття відповідних рішень, спрямованих на їх реалізацію, чи представлених процесуальних прав і законних інтересів;

– наукові положення щодо віднесення заходів безпеки учасників кримінального судочинства провадження до заходів забезпечення кримінального провадження, застосування яких має вирішуватись на підставі відповідного клопотання учасника кримінального провадження;

– трактування підстав для застосування запобіжних заходів під час досудового розслідування, які варто відрізнити від підстав для звернення з відповідним клопотанням, що породжують обов'язок уповноважених осіб на розгляд та вирішення їх по суті;

– наукові ідеї щодо регламентації у п. 19.5 Регламенту Вищої ради правосуддя оптимального десятиденного строку повернення Радою Генеральному прокурору або його заступнику клопотання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у разі його невідповідності визначеним законом вимогам;

– пропозиції щодо законодавчого унормування ч. 1 ст. 469 КПК України у частині відображення у клопотанні про укладення угоди про примирення з ініціативи потерпілого, його представника або законного представника у кримінальних провадженнях щодо злочинів, пов'язаних з домашнім насильством;

дістало подальший розвиток:

– наукова позиція про те, що клопотання слідчого, прокурора про проведення процесуальних дій, пов'язаних із суттєвим обмеженням прав та свобод людини, на відміну від клопотань інших учасників кримінального провадження, за своєю владно-розпорядницькою природою є різновидом кримінально-процесуального рішення;

– пропозиції щодо спрощення порядку залучення до огляду місця події пересувної спеціалізованої лабораторії шляхом наділення слідчого правом особисто звертатись з відповідним клопотанням до керівництва відповідного підрозділу Експертної служби МВС України;

– аргументація внесення відповідних змін до КПК України щодо: надання слідчому повноважень звертатись до слідчого судді з клопотанням про продовження строку тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом (ч. 1 ст. 153 та ч. 2 ст. 40), обов'язкового зазначення у клопотанні про арешт майна причини арешту у разі відсутності документального підтвердження права власності особи на майно (ст. 171), обов'язкової участі слідчого, прокурора під час розгляду клопотання про арешт майна (ст. 172), застосування особистої поруки за письмовим клопотанням поручителя (поручителів) та за згодою підозрюваного, обвинуваченого (ст. 180), можливості заявлення клопотань учасниками досудового кримінального провадження не тільки щодо процесуальних дій, а й щодо рішень уповноважених посадових осіб (ст. 220), визначення загальних вимог до клопотання про допит свідка, потерпілого під час досудового розслідування в судовому засіданні (ст. 225), розширення процесуальних можливостей слідчого судді з перевірки доцільності та необхідності проведення експертизи, про яку клопоче сторона кримінального провадження (ст. 244), обов'язку слідчого, прокурора при повторному зверненні з клопотанням про надання дозволу на проведення відповідної НСРД зазначати нові обставини, які до цього не розглядалися слідчим суддею (ст. 248), наділення сторін та потерпілого правом на заявлення клопотань про проведення слідчих (розшукових) дій, НСРД після

ознайомлення з матеріалами досудового розслідування (ст. 284), обов'язку слідчого, прокурора у разі відсутності підстав для закриття кримінального провадження виносити постанову про відмову в задоволенні відповідного клопотання (ст. 284) та ін.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані та аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки й пропозиції впроваджено та надалі можуть бути використані у: *законотворчій діяльності* – щодо удосконалення положень КПК України, які стосуються процесуальної діяльності учасників кримінального провадження з подання, розгляду і вирішення клопотань на стадії досудового розслідування (лист Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності від 5 лютого 2018 р. № 46/717 ВР); *практичній діяльності* – під час підготовки та подання органами досудового розслідування клопотань на стадії досудового розслідування (акт Головного слідчого управління Національної поліції України від 4 січня 2018 р.); *освітньому процесі* – при підготовці науково-методичного забезпечення з навчальних дисциплін «Криміналістика», «Кримінальний процес», «Актуальні питання кримінального процесуального права», «Теорія судових доказів» (акт Національної академії внутрішніх справ від 29 січня 2018 р.).

Основні положення, ідеї, висновки, пропозиції пройшли апробацію і впроваджуються в практику. Зокрема, в період 2016-2019рр вони отримали позитивну оцінку на 8-и науково-практичних конференціях та відображені в 15 наукових публікаціях, серед яких чотири статті – у наукових фахових виданнях України, одна – у міжнародному науковому виданні; вісім – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій, а також методичні рекомендації та мультимедійний посібник.

Оцінка змісту дисертації та автореферату. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що поєднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та трьох додатків на 14 стор. Загальний обсяг дисертації становить 256 стор., з яких основний текст – 196 стор.

Дисертація написана українською мовою і відповідає вимогам української стилістики, лексики та граматики. Фактичні дані, теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації, подані у дисертації, є доступними для сприйняття. У дисертації витримано науковий стиль викладу матеріалу.

Ми зупинилися, на наш погляд, лише на основних позитивних моментах дисертації і вважаємо, що ці результати дослідження вказують на те, що дисертант вирішив складні проблеми, які поставив перед собою, коли обрав зазначену тему для дисертаційного дослідження.

Разом з тим робота викликає певні зауваження та побажання, що можуть бути підставою для дискусії під час захисту дисертації і враховані автором при подальшій роботі в обраному напрямку своїх досліджень.

1. Автор, розглядаючи деякі питання допиту свідка, потерпілого під час досудового розслідування в судовому засіданні (ст. 225 КПК України)

(стор.157-159), справедливо зазначає про необхідність законодавчого врегулювання визначення процесуальної форми клопотання сторін кримінального провадження в таких ситуаціях. У зв'язку з цим, цікаво почути від автора її точку зору щодо можливості доведення в клопотанні та доданих до нього матеріалах наявності таких обставин, які «... можуть ... вплинути на повноту чи достовірність показань...»?

2. У більшості випадків, передбачених КПК, рішення про проведення НСРД приймає слідчий суддя за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором. Чи не вважає автор, що й в ситуаціях, визначених у ч. 4 ст. 246 та ч. 7 ст. 271 КПК України, рішення про проведення таких процесуальних дій повинен давати саме слідчий суддя?

Зокрема, чи не суперечать зазначені положення КПК України рішенням ЄСПЛ у справі *Teixeira de Castro v. Portugal* (9 June 1998, Reports 1998-IV), де визначено, що ця операція повинна здійснюватися під контролем суду (судді), обвинувальний вирок не можна обґрунтовувати доказами злочинної поведінки, отриманими в результаті вчинення злочину, ініційованого поліцією; і при цьому потрібно доводити, що особа, яку будуть підбурювати до вчинення злочину - систематично їх вчиняє?

3. Автор обґрунтовує необхідність розширення процесуальних можливостей слідчого судді з перевірки доцільності та необхідності проведення експертизи, про яку клопоче сторона кримінального провадження (ст. 244) (п.6 Висновків).

Чи не суперечать положення чинного кримінального процесуального законодавства про призначення судових експертиз виключно за рішенням слідчого судді (суду) положенням ч.2 ст.242 КПК України, де наведений перелік обов'язкових для розслідування судових експертиз?

4. Підставою для вжиття заходів забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей, є наявність реальної загрози їх життю, здоров'ю, житлу та майну (ч.1 ст. 20 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»). Тобто в клопотанні та доданих до нього матеріалів про застосування заходів забезпечення безпеки необхідно доводити наявність такої реальної загрози. Чи не суперечить це практиці ЄСПЛ, де серед інших базових умов, які повинні бути вивчені слідством перед прийняттям рішення про забезпечення безпеки, передбачається, що життя та свобода свідка піддається лише серйозному ризику, а за рекомендацією Комітету Міністрів РЄ такий ризик насамперед передбачає лише тиск на свідка (а не реальну загрозу життю особи)?

Але в цілому можна зробити висновок, що повнота викладеного матеріалу й обґрунтованість висновків, зроблених дисертантом дають підстави визнати, що дисертація Сухомлин Ю.В. є самостійним, завершеним науковим твором монографічного характеру, а отримані під час проведеного дослідження нові важливі і обґрунтовані результати з актуальних проблем, у

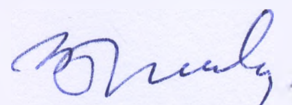
своїй сукупності, в межах проведеного дослідження, пропонують варіанти вирішення складної наукової проблеми, яка існує.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації. Опубліковані дисертантом наукові праці в цілому відображають актуальність обраної теми, належний ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і пропозицій, сформульованих в дисертації, а також їх новизну і достовірність.

Викладене дає підстави для висновку, що кандидатська дисертація Сухомлин Ю.В. «Подання, розгляд і вирішення клопотань учасників кримінального провадження на стадії досудового розслідування» містить раніше не захищені наукові положення й за своїми показниками: актуальністю, обсягом, рівнем теоретичного та практичного опрацювання, значимістю отриманих нових результатів в сукупності має важливе значення для розвитку юридичної науки та відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (із змінами), а її автор, Сухомлин Юлія Володимирівна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

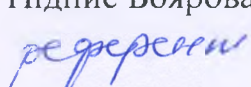
Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального процесу і криміналістики
Академії адвокатури України

 — В.І. Бояров

«06» травня 2019 року

Підпис Боярова В.І. засвідчую:

 7.В. Коваленко

